

SEMIOTIKKEN, som disiplin, er like ung som arkitekturen er gammel. Den mest almene definisjon av den er gitt av Umberto Eco: "I semiotikken er i prinsipp den disiplin som studerer alt som kan brukes til å fortelle en løgn." Han utdyper definisjonen som følger: "Hvis noe ikke kan brukes til fortelle en løgn, kan det heller ikke brukes til å fortelle en sannhet: da kan det i grunnen ikke brukes til 'å fortelle' overhodet."

Mange vil nok tenke på semiotikk som et sett umoderne og lett ideologiserte analysemodeller fra den gang Broadbent, Bunt, Jencks og andre lanserte den som siste nytt i forlengelsen av 60-årenes språkteorier. Den semiotikken var bygget over Saussure's binære tegnstruktur. Saussure var lingvist, og hans interesse konsentrerte seg om forholdet mellom ordet (det betegnende) og den betydning det refererte til (det betegnede). Forholdet mellom språket og den verden av ekstraspråklige fenomen som språket som regel henviser til, interesserte Saussure seg mindre for. Og da arkitektur ikke på denne måten kan begrenses til språket, var denne semiotikken heller ikke særlig fruktbar for arkitekturforskningen.

Ferdinand de Saussure's kurs i generell lingvistikk i Genève like etter århundreskiftet dannet opphav til den franske "semiologi". Algirda Julien Greimas førte den videre under betegnelsen "semiotikk", og dannet det vi kjenner som den franske skole, eller "Pariser skolen" i semiotikken. Forenklet kan man si han kombinerte det binære tegnet med den logiske firkant, og etablerte "Le Carré Sémiotique". Denne tegnstrukturen er sterkere formalisert, og gir anledning til mer sofistikerte og presise strukturelle analyser enn Saussure's tegn. Men den er like arbitrær som den binære tegnstruktur nær den anvendes utenfor sitt eget metodologisk avgrensede universum. I dette nummer trykker vi en av den franske semiotikkens klassiker: Greimas' "Toward a Topological Semiotics". Naturvitenskapsmannen, filosofen og logikeren Charles Sanders Peirce på sin side, grunnla sin tegnteori utenfor språket. Han betegnet den noen ganger 'semiotikk', andre ganger 'Phaneroscopi' (gresk for fenomenstudium). Hans definisjon av tegnet lyder: "Et tegn, eller et representamen, er noe som for noen står for noe i kraft av å ha en bestemt egenskap, eller av å være eller noe bestemt." Hans tegnstruktur er med andre ord tredelt. Den bygger på betydningen som en dynamisk størrelse. Tegnets tre elementer er fenomenet som det erfares – av "noen", det rent faktiske objekt som ligger bak erfaringen, og den programvare som setter "noen" i stand til å forbinde erfaring og objekt.

Peirce virket samtidig med Saussure. Hans "Pragmatism" ble gjort berømt som filosofisk retning av hans venn, den amerikanske

filosofen William James allerede ved århundereskiftet, men tegn-teorien er først blitt alminnelig kjent de siste par åtir, og hans samlede verker er fortsatt under utgivelse. Til tross for Peirce's pragmatiske og fenomenologiske grunnlag, er hans arbeider fortsatt i forbausende liten grad brukt i arkitekturteoretisk sammenheng.

Selv i *NA 1* -94 om fenomenologi, var Peirce fraværende. I her-værende nummer trykker vi to av hans sentrale tekster, i litt forkor-tet utgave, "Logic as Semiotic: The Theory of Signs" og "The Fix-ation of Belief"; mens hans "Principles of Phenomenology" anbefales som utfyllende lesning.

Den franske skole er nødvendigvis franskspråklig, og den ame-rikanske engelskspråklig. Dette banale faktum sammen med de and-re kulturelle forskjeller mellom fransk og amerikansk tenkning, har holdt disse to semiotiske retninger sterkt adskilt. Dette kulturskil-let er i ferd med bli overbygget nå, og det dannes nye områder av semiotiske, og arkitekturteoretiske studier som kombinerer inn-sikter fra mange ulike tradisjoner. Stadig flere vitenskaper melder seg på i arbeidet med å legge et grunnlag for å danne et nytt rasjo-nelt paradigme.

ARKITEKTUR var moderkunsten i Aristoteles' verden. Den epis-temologiske balkanisering som har herjet både fine og andre kuns-ter siden den gang, har gjort arkitekturen vitenskapelig å hjemløs. Kunstenes gamle moder har måttet streife omkring og selge sine tjenester til høy og lav i flere hundre år. Det har ikke manglet på kunder. Men ble det snakk om vitenskapelige identitetspapirer, måtte hun låne; gjerne av dem hun betjente.

Hennes historie måtte utlegges av historikere, hennes tekno-logi av ingeniører, hennes rolle i samfunnet av samfunnsvitere, hen-nes skjønnhet av kunstnere eller kunsthistorikere og hennes plass i tilværelsen av filosofer. Arkitekturen måtte leve på lånte paradig-mer. Riktignok ser vi fortsatt enkelte arkitekturmiljøer velge ikke-arkitekter til å koordinere sin forskning og sin forskeropplæring, men der finnes nå uomtvistelig en arkitekturforskning. Dens ambi-sjon bør ikke være mindre enn å utvikle et arkitekturfaglig para-digme som kan huse en gjenreist moderkunst.

Lewis Mumford har skrevet at symbolet er en innretning som setter objektet i forbindelse med tanken. Innenfor disipliner som samfunnsvitenskap, antropologi, filosofi og kunnskaps teori har man lenge sett en økende interesse for arkitektur som empirisk mate-riale. En semiotikk som den vi begynner å se omrisset av. I arbeidet mot et nytt rasjonelt paradigme møter vi nå begreper som "betyd-ningens fysikk" , "semiofysikk" , "biologiens semiosfære" osv. I et slikt perspektiv er arkitekturen på vei inn, ikke bare som bruker av semiotiske hjelpemidler, men som bidragsyter til en realistisk, ikke arbitrær semiotikk.

EN SKANDINAVISK SKOLE. Det skandinaviske semiotikkmiljø har gitt noen grunnleggende bidrag til arbeidet med å grunnlegge et transdisiplinært rasjonelt paradigme. Et miljø som Seminaret i Almen Semiotikk i Aarhus, har spilt en viktig rolle her. Deres arbeid har etter hånden hatt ringvirkninger i hele Europa bl. a. gjennom Erasmus-programmet. Dette har naturlig nok smittet over på arkitekt-skolen i Aarhus som etterhvert har utviklet tilbøyeligheter i lignende retning, se artikkel av deres nyansatte forskningslektor Kaspar Nefer Olsen i dette nummer. I et senere nummer vil vi trykke to oppfølgende artikler. Den ene er forfattet av forskningsleder ved seminaret i Aarhus, professor Per Aage Brandt. I den andre, "Building Culture" av Ole Møystad, innskrives det arkitektoniske prosjekt i en peirceansk, pragmatisk tegnstruktur. Arkitekt skolene i Finland har bidratt på ulike semiotiske felt. Kaj Nyman's bok *Husens språk* skulle være kjent for de fleste nå. Men også mer kontemporære tilnærminger innenfor greimasiansk semiotikk og morphogenese har kommet fra den kanten – uten at vi har lyktes i å få med bidrag derfra i denne omgangen. Videre er semiotikken nå etablert som en av de "fire arkitekturteoretiske tradisjonene" som taes opp i seminarform for doktorgradsstudentene ved Arkitekthøgskolen i Oslo. Artikkelen "Some Notes for a History of Meaning" er skrevet på basis av et slikt seminar gitt i 1994. Gaëtan Desmarais representerer en genuin kombinasjon av fransk og amerikansk tankegodt, dog med en hovedvekt på det franske. I artikkelen "The Sacred Place" gir han innføring i hvordan modeller fra katastrofeteori og morphogenese kombineres med urban geografi og byutvikling. Isabel Marcos anvender greimasiansk-narratologisk og katastrofeteoretisk tankegodt i sin analyse av Lissabon. Forøvrig tar en lang rekke arkitekturforskere utenfor den semiotiske tradisjon nå opp problemstillinger av høy semiotisk relevans, vi kan her f.eks. peke på Lennart Nords artikkel, som handler om skissens potential.

Med uttrykket "Fransk semiotikk" referes det ikke til nasjonaliteter. Betegnelsen skal heller oppfattes som en referanse til en tenkemåte som har hatt sitt utgangspunkt i Frankrike, men som nå i oppblandet form praktiseres i et mangfold av miljøer. Det samme kan man si om "Amerikansk semiotikk". Ikke minst er de blandet med hverandre.

Temaredaksjonen for dette nummeret har tatt sjansen på å lansere "Skandinavisk semiotikk" som en plausibel betegnelse for en pragmatisk retning av dynamisk og realistisk anlagt semiotikk. I planleggingen av dette nummeret, og dets oppfølgerartikler, søker temaredaksjonen å tegne et omriss av en slik Skandinavisk semiotikk.